

8435 J2
Wilno, dnia 1 stycznia 1922 r.

DZIAŁ 5 f.

L.dz. 341 /R.I.22.

ŚCIŚLE TAJNE

S P R A W O Z D A N I E

z ruchu politycznego i ekonomiczno-
społecznego za m-c grudzień 1921 r.

Sytuacja polityczna
i nastroj ludności.

Wobec zbliżających się wyborów, zainteresowanie się polityką w Wilnie i na prowincji z dniem każdym wzrasta.

Stronnictwa polityczne, biorące udział w wyborach nie szczędzą pieniędzy na rozpowszechnianie literatury politycznej, celem której jest przyciągnąć jak najszersze masy ludności i nakłonić je do głosowania na swoje listy. Rywalizacji tych stronnictw i przeprowadzanej przez nie agitacji w największym stopniu zawdzięczać należy zainteresowanie się ludności wyborami.

Najenergiczniej i najintensywniej, dzięki ogromnym funduszom, działa Związek Ludowo Narodowy. Jednak wśród włościan i robotników Związek ten nie cieszy się popularnością i zaufaniem.

Również ożywioną akcję prowadzą stronnictwa: - Pol -
skie Stronnictwo Ludowe, Rady Ludowe i Odrodzenie, przeważnie w niektórych okręgach, gdzie posiadają większe wpływy, głównie wśród włościan. W Wilnie zaś i w miasteczkach górę bierze Związek Ludowo Narodowy, pomimo że ma poważnych przeciwników, jak Związek Obrony Woli Ludn. i rozmaite bezpartyjne Komitety - w zasadzie inspirowane i kierowane przez Straż Kresową /Rady Ludowe/.

Akcja wyborcza jest jedynie bezowocną w gminach północnych pow. święciańskiego, zamieszkałych przez ludność litewską.

Nastroj ludności polskiej w Wileńszczyźnie - na ogół dobry. Białoruskiej i litewskiej uświadomionej - w dalszym ciągu nieprzychylny, - mas białoruskich nieświadomych narodowościowo - dobry. Rosyjskiej - bez zmian.

ADJUTANT GENERALNY
NACZELNIK
8435 J2
14. I. 22

PILSUDSKI
INSTITUTE
ARCHIVES
New York

PILSUDSKI
INSTITUTE
ARCHIVES
New York

PILSUDSKI
INSTITUTE
ARCHIVES

Nastroj ludności żydowskiej zasadniczym zmianom nie uległ. Oficjalnie Żydzi udziału w wyborach nie wezmą. Jednak nieoficjalnie, zwłaszcza na prowincji /Okr. Święciański/ prawdopodobnie będą głosować na listy P.S.L., Odrodzenia i P.P.S. W Wilnie za wyjątkiem Bundu, który ma głosować na listę P.P.S., Żydzi udziału w wyborach nie wezmą.

Tajne organizacje wywrotowe i szpiegowskie.

Na terenie Nowo-Święcian i Nowych-Trok /Landwarowo, Rudziszki/ i Oran /Ejszyszki/ natrafiono na istnienie organizacji komunistycznej, jednak szczegółów dotychczas brak. Oddziały Strzelca Litewskiego /Szaulisów/ działają w dalszym ciągu głównie w pasie neutralnym. Oddziały te napały na placówkę 8 p.p. w Kowalewiczynie.

Do okręgu Szyrwint, celem przeciwdziałania wyborom w pasie neutralnym, przysłane zostały większe oddziały partyzantów dobrze wyćwiczonych i uzbrojonych.

Agitacja litewska.

W związku z akcją wyborczą, prowadzona jest bardzo intensywnie agitacja litewska w pasie neutralnym, oraz gminach ziemskich przez ludność litewską, szczególnie w północnych gminach powiatu Święciańskiego /Daugieliska, Kamieliska, Miligianśka a również w powiecie Brasławskim i poszczególnych gminach powiatu Trockiego i Lidzkiego.

Agitacją litewską zajmują się przeważnie księża. Środowiskami agitacyjnymi poza Wilnem są Dukszty i Święciany.

Agitacja prowadzona jest przeważnie za pomocą legalnie wydającej prasy, jak - „Głos Litwy”, - „Vilnietis”, - „Nowiny Wileńskie”, - „Nasza Ziemia”, - oraz różnych odezwo i wydawnictw w rodzaju „Naszego Kalendarza”, lub odbitki z uchwałą Sejmu Kowieńskiego w sprawie wyborów. Niekiedy zaś za pomocą pisma „Litwa”, - wychodzącego w Kownie.

Agitacja białoruska.

Agitacja białoruska prowadzona jest głównie w powiecie Oszmiańskim, szczególnie w gminach Kucewickiej, Holszańskiej i Dziewieniskiej, lecz przeważnie nie ma żadnego powodzenia.

Agitacja bolszewicka.

Z racji 4-tej rocznicy Rządów Sowieckich w Rosji została przez Komunistyczną Partję Litwy i Białorusi wydana w języku polskim odezwa, nawołująca robotników i włościan do obalenia obecnego ustroju państwowego w Polsce.

W powiecie Oszmiańskim w gminie Bienickiej zauważono silny ruch bolszewicki. Agitatorzy przysłani z Rosji rozpuszczają wiadomości o rzekomej ofensywie wojsk Sowieckich na Polskę. Krążą również pogłoski, że na czas wyborów nadesłano do Litwy Środkowej z Rosji Sowieckiej około 150-ciu emisariuszy bolszewickich.

Agitacja rosyjska i niemiecka - nieujawniona.

Wywiady obce.

a/ **L i t e w s k i.** Centrum litewskiego wywiadu znajduje się w pasie neutralnym i stąd dopiero przenika na terytorjum Litwy Środkowej.

Ustalono, że wywiadowcy litewscy najczęściej przechodzą na naszą stronę w okr. Mejszagoły, Olkienik, Rudziszek i Oran, a również i w okolicy Dukaszt.

Wywiad litewski prowadzony jest przeważnie przy pomocy miejscowej ludności, przyczem na uwagę zasługuje posiadanie się nieletnimi chłopcami /od 14-go do 16-go roku/ którzy mają większą możność przechodzenia bezkarnie na nasze terytorjum. Niemniej ważną rolę w wywiadzie odgrywają szmuklerzy, którzy pod pozorem handlu, pomimo trudności, przenoszą się z miejsca na miejsce.

Podjezranymi w takie usługi dla litwinów są między innymi - Berezkowski, Palecki, Szedejko i Dujski.

W okresie sprawozdawczym Agentura Mejszagolska wpadła na trop wywiadu litewskiego na własnym terenie.

b/ **B o l s z e w i c k i.** W powiecie Brasławskim w okolicy Dukaszt natrafiono na ślad wywiadu bolszewickiego, prowadzonego przez niejakiego Kisienia.

Organizacja wywiadu własnego.

W okresie sprawozdawczym przy wszystkich agenturach powiększono liczbę obserwatorów, jednakże agentury uskarżają się na brak inteligentnych i ideowych sił, wskutek czego

go wywiady nie przedstawiają zbyt wielkiej wartości.

Sytuacja ekonomiczna.

Sytuacja ekonomiczna - nieogólnie dobra. Na rynkach znajduje się dużo artykułów spożywczych i innych, które ludność, pomimo wygórowanych cen, chętnie nabywa. Szczególnym popytem cieszy się wódka, której cenę znacznie obniżono, natomiast inne artykuły wykazują systematyczną tendencję zwyżkową.

W okolicach Mejszagoły i Oran, prawdopodobnie wskutek wywożenia produktów do Kowieńszczyzny, sytuacja ekonomiczna znacznie się pogorszyła.

W ostatnim czasie zwiększył się potajemny przewóz przez kordon artykułów, objętych zakazem Dep. Handlu i Przemysłu, szczególnie sacharyny, która jest przemykana w rejonie Olkienik do Wilna, stąd zaś wysłana przez Świr do Rosji Sowieckiej.

Podatki i rekwizycje.

Nie zarządzono.

Pobór do wojska.

Przeprowadzono spisy roczników 1901 i 1902.

Strajki i wiece.

W okresie sprawozdawczym strajków żadnych nie było. Ruch przedwyborczy objawia się przeważnie w postaci wieców, urządzanych przez wszystkie partie polityczne.

Najwięcej wieców odbyło się w okręgu Święciańskim, lecz i w innych okręgach wiece były częstym zjawiskiem, zwłaszcza w dni świąteczne. Wszystkie wiece mają charakter przedwyborczy, wieców zaś o charakterze politycznym wcale nie było.

W Wilnie urządzane były wiece przez Związek Ludowo-Narodowy /Centr. Pol. Kom. Wyb./ i Bezpartyjny Komitet Wyborczy /Zw. Obrony Woli Lud./, na których obie te organizacje wzajemnie sobie przeszkadzały, próbując rozbijać wiece zorganizowane przez przeciwną stronę. Na wiecach tych występowali przeważnie posłowie z Warszawy. Oprócz tego w sali miejskiej został zorganizowany jeden wiec P.P.S. Litwy i Białorusi, który został rozbity przez agitatorów Narodowej

Demokracji.

Zaznaczyć należy, że najniepokojniejszym elementem w rozbijaniu wieców są agitatorzy Centr. Pol. Kom. Wyborczego, którzy nie przebierają w środkach walki z organizacjami ludowymi i robotniczymi.

Reemigracja i uchodźstwo.

W okresie sprawozdawczym powróciło z Rosji do Wileńszczyzny naogół 520 osób, z tego 83 wyjechało do Kowieńszczyzny.

Stan reemigrantów - fatalny. Urzędy reemigracyjne zupełnie nie stoją na wysokości swego zadania. Szczególnie Urząd Lidzki odznacza się niedbalstwem, które wywołuje wśród reemigrantów rozgoryczenie i powoduje nawet wypadki śmierci.

Prasa.

Zainteresowanie prasą jest bardzo duże. Partje polityczne w interesie własnym szeroko rozpowszechniają swoje pisma.

Najbardziej rozpowszechnione na prowincji są:

„Gazeta Krajowa,, - „Słowo Wileńskie,, i „Rzeczpospolita,, - a ostatnio silnie kolportowanym jest „Głos Litwy,,. Z tygodników - „Odrodzenie,, - „Gazeta Wyborcza,, P.S.L., „Rada Ludowa,, - „Głos Wileński,, i „Białoruskie Wiomości,, ostatnio w dużej liczbie pojawił się „Wileński Kurjer Poświęteczny,,.

Z nowych pism w okresie sprawozdawczym powstały 1/ „Wileńskaja Myśl,, - w języku rosyjskim/ organ rosyjsko-żydowski, redagowany przez Ponomawera. Faktycznym jednak redaktorem jest p. Mejtin, były redaktor zawieszzonego „Wileńskiego Słowa,,. Pismo to służy interesom żydowsko - rosyjskim.

2/ „Ranica,, - pismo białoruskie, codzienne. Redaktor Wacław Adamowicz. Pismo to jest nieoficjalnym organem grupy Aleksiuksa.

3/ „Gazeta Wyborcza,, - organ P.S.L.

4/ „Prawda,, - redaktorem jest Sokołowski. Pismo o charakterze wybitnie chrześcijańskim. Z treści można wnioskować

że „Prawda„ jest w blizkich stosunkach z Kurją Biskupią.

5/ Wznowiony został tygodnik „Nasza Ziemia„ - organ li-
tewski dla włościan w języku polskim. Charakter i tendencję
„Głosu Litwy„

6/ Z perjodycznych pism wychodzi „Wileński Kurjer Poświę-
teczny„ - redagowany przez Leona Schoenberga, byłego współ-
pracownika „Słowa Wileńskiego„. Wychodzi rano po każdym
dniu świątecznym. Charakter pisma mocno radykalny. Stosunek
do obecnego Rządu Litwy Środkowej - krytyczny. Pismo to po-
piera całą lewicę demokratyczną, zwalcza zaś dosyć zaciekle
Związek Ludowo Narodowy i Rady Ludowe /Straż Kresowa/.

7/ Dnia 30.XII.1921 r. ukazała się w języku żydowskim „Na-
sza Trybuna„ - redaktorem której jest L. Wajnsztajn, przed-
stawiciel Bundu Centralnego. Treścią jednodniówki jest
uświadomienie żydów-robotników, dlaczego nie powinni brać
udziału w wyborach.

Ze znaczniejszych zmian zanotować należy ton, jaki
przybrały pisma litewskie i białoruskie, korzystając z de-
kretu o wolności prasy, oraz intensywność agitacji prowadzo-
nej przez pomienioną prasę przeciwko wyborom.

współdziałanie władz - jest bardzo chętne, co ułatwia pracę organom poli-
wojskowych i cywil - cji na prowincji.
nych.

Nadużycia władzy.

Ujawniono, że wójt gminy Orańkiej, Tomulewicz, na-
kłania ludność litewską do ukrywania żywego inwentarza w ce-
lu niepłacenia podatków.

Z Nowo-Święciań donoszą, że wójt gminy /ygniańskiej,
Murma, wydaje fałszywe zaświadczenia, stwierdzając pocho-
dzenie tamtejszego powiatu, osobom pochodzącym z Litwy Ko-
wińskiej, prowadzącym agitację litewską w Wilnie.

W Nowo-Święcianach i Nowych-Trokach ulani 10 pułku
popęniają stale nadużycia, wymuszając datki od handlarzy
żydów, przejeżdżających kordon. Tomaczy się to zmniejsze-
niem żandarmerji na kordonie.

Bandytyzm i zbrodnie.

Przestępczość w Wileńszczyźnie jest stosunkowo mała. W Oszmianie banda żydowska dokonała napadu na jednego z gospodarzy, rabując mu 40.000.000 marek /w dolarach/.

Pozatem daje się słyszeć, że w Mejszagole ułani 23 pułku dokonywują często w stanie nietrzeźwym napadów rabunkowych.

Wogóle na przestępczość ogromnie wpływa potajemna sprzedaż wódki.

Działalność własna.

W ciągu okresu sprawozdawczego do Działu 5 f. K.G. P.P.L.Śr. wpłynęło spraw 351, z tych załatwiono 258, umorzono 53, pozostało w toku.

W ciągu tego czasu aresztowano 17 osób, internowano administracyjnie 3 osoby, z których zwolniono 1 osobę.

Zobowiązano do meldowania się 13. Zwolniono od meldowania się 2 osoby.

W grudniu przeprowadzono wywiadów 337, z tego z datnim wynikiem 125. Objektów inwigilowanych było 327.

Cenzura przy G. Urz. Poczt. w Wilnie przejrzała 118000 listów zwyczajnych i 38423 - poleconych. Z tych wstrzymano 54 zwykłych i 19 poleconych, z których zwrócono po wyko - rzystaniu 38 zwykłych i 8 poleconych.

Kacurk

Szef Działu 5 f. K.G. P.P. Litwy Śr.

Otrzymują:

1/	Adjutantura Gen. Nacz. Wodza Rzplitej Polsk.	- 1
2/	Delegatura Rzplitej Polskiej w Wilnie	- 1
3/	Departament Spraw Wewnętrznych	- 1
4/	Adjutantura Gen. W. L. Śr.	- 1
5/	Oddział II-gi W. L. Śr.	- 1
6/	Ekspozytura Nacz. Dow. W. P. w Wilnie.	- 1
7/	Starostwo Grodzkie w Wilnie	- 1
8/	Starosta pow. Wileńskiego w Wilnie	- 1
9/	Prokurator Sądu Okręgowego w Wilnie	- 1
10/	Główna Komenda Policji Państwowej w Wilnie	- 1
11/	„ „ „ „ w Warszawie	- 1
12/	Archiwum „ „ „ „	- 1

